

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1941.

Första kammaren.

Nr 48.

Tisdagen den 25 november.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Justerades protokollen för den 19 och den 22 innevarande månad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 336, angående anslag till ersättningsbyggnad av jagare;
nr 337, angående förstärkning av riksräkenskapsverkets administration; och
nr 338, angående anslag till vissa brandskyddsanordningar vid försvarsväsendet.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 339, med förslag till allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen m. m.

Kungl. proposition ang. nya pensionsreglementen m. m.

Herr **Johansson, Johan Bernhard**: Herr talman! Den proposition, nr 339, som nu skall remitteras till utskott, avser ju ett synnerligen stort och betydelsefullt ärende, och propositionen omfattar ju, som vi se, inte mindre än 272 trycksidor.

Jag finner det ganska betänkligt, att man vid denna höstsession så sent för riksdagen framlägger ett så stort och omfattande ärende. Dess behandling förefaller bli så pass besvärlig och tidsödande, att utsikten att kunna avsluta riksdagen i början eller medio av december nu synes utesluten. Det hade säkerligen varit önskvärt, om denna proposition fått anstå till den lagtima riksdagen, som ju tar sin början i januari månad.

Jag har härmed, herr talman, velat ge uttryck för den betänksamhet jag känner inför att ett så stort och viktigt ärende framlägges vid denna sena tidpunkt under riksdagen. Det hade givetvis varit önskvärt, att då det gäller detta ärende få förlängd motionstid, men med hänsyn till den sena tidpunkten på riksdagen är väl detta icke möjligt.

Jag har velat foga detta uttalande till remissen av den ifrågavarande propositionen.

Efter härmed slutad överläggning hänvisades ifrågavarande kungl. proposition till bankoutskottet.

Till utskottet skulle jämväl överlämnas det i anledning av propositionen inom kammaren nu avgivna yttrandet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 340, angående vissa med genomförandet av ny organisation för värnpliktigas inskrivning och redovisning sammanhängande frågor.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.05 e. m.

In fidem
Eric Carlén.

Onsdagen den 26 november.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 486, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1941/42, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde; och

nr 487, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1941/42 till förberedande åtgärder för mottagande av evakuerad civilbefolkning m. m. och till utrustning till provisoriska förlossningshem under utrymning.

*Ang. vissa
inträffade
olycks-
händelser.*

Hans excellens herr statsministern **Hansson**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Stens interpellation angående vissa inträffade olyckshändelser, erhöll ordet och anförde: Herr talman! Med hänvisning till några stora olyckshändelser i vårt land under senaste tiden har herr Sten med första kammarens tillstånd till mig riktat en interpellation i syfte att få del av regeringens synpunkter på vad sålunda inträffat. Av interpellanten nämnas särskilt järnvägsolyckan i Krylbo 19 juli, katastrofen på Hårsfjärden 17 september, olyckorna vid flygvapnet och olyckan vid hemvärnsfesten i Löberöd 24 augusti. Interpellanten önskar veta om olycksfallrekvensen inom någon av försvarets eller den civila verksamhetens grenar är oroväckande i förhållande till verksamhetens nuvarande omfattning och om åtgärder vidtagits i syfte att i möjligaste mån begränsa riskerna för dylika olyckor.

Som svar på interpellationen vill jag anföra följande.

Vid *försvarsväsendet* ha sedan den 1 september 1939 inträffade olyckshändelser krävt sammanlagt 264 dödsoffer, därav 30 under tiden september—december 1939, 128 under år 1940 och 106 under år 1941.

Vid *armén* vållade olyckshändelser 6 dödsfall under tiden 1 september—31 december 1939, 87 dödsfall under år 1940 och 16 dödsfall under tiden 1 januari—1 oktober 1941. Av de dödsfall, som inträffade under år 1940, belöpte 44 på Armasjärviolyckan. Uppgifterna hänföra sig till all militärtjänstgöring, sålunda icke enbart till beredskapstjänstgöring.

Under denna tid av nära två år inträffade alltså — om katastrofen vid Armasjärvi undantages — sammanlagt 65 dödsoffer vid armén. Av dessa 65 dödsolyckor hava enligt uppgift några inträffat utom tjänsten. Av de återstående äro vissa av den art, att de lika väl kunnat inträffa, om vederbörande icke fullgjort militärtjänstgöring. Av dödsfallen hava 17 vållats av bil- eller motorcykelolyckor, 11 av drunkning, 5 av tåg- eller cykelolyckor, 2 av brännskador, 7 av skenolyckor o. dyl., 2 av benbrott, 6 av garageförgiftning m. m. samt 4 av olyckor vid idrottsövning o. dyl. 11 av dödsolyckorna ha vållats av vådaskott.

Ang. vissa inträffade olyckshändelser. (Forts.)

Vid *marinen* inträffade i slutet av år 1939 10 dödsfall genom olyckshändelser under tjänstgöring. Motsvarande antal var under år 1940 15. Hitintills under år 1941 hava timat 45 dödsfall av samma anledning.

Av dessa sammanlagt 70 dödsoffer vid *marinen* krävde jagarkatastrofen vid Hårsfjärden 33 dödsoffer, en ångpanneexplosion 10 dödsoffer och en explosionsolycka i samband med hemtagning av en främmande paravan med tillhörande stältross med sprängkapslar 9 dödsoffer och minkatastrofen utanför Ölands ostkust 23 november 10 dödsoffer. Av de återstående 8 dödsolyckorna inträffade 2 vid en fartygskollision. En furir och en sjöman ha gått över bord och drunknat under hårt väder. En besättningsman har gått över bord och överseglats av ett efterföljande fartyg. En sjöman har skadats så svårt vid en olycka i maskinrum, att han sedermera avled. En man skadades till döds av en stältross vid rundtagning av ett fartyg. En man fick huvudet avslaget av ett lågt gående flygplan. Vissa av dessa olyckor äro att tillskriva oförsiktighet eller bristande påpasslighet från de förolyckades sida.

Vid *flygvapnet* var antalet dödsfall genom olyckshändelser 14 under år 1939 och 26 under år 1940. Under tiden 1 januari—24 november i år ha 45 dödsolyckor inträffat.

Bland de olyckshändelser inom försvarsväsendet, som inträffat år 1941, är det förutom flygolyckorna speciellt jagarkatastrofen vid Hårsfjärden och dödsolyckan vid hemvärnsfesten i Löberöd samt minsprängningen utanför Ölands ostkust, som dragit uppmärksamheten till sig.

Vid explosionsolyckan vid Hårsfjärden gingo 33 man och 3 jagare förlorade. Utredning angående olyckans orsaker och förlopp pågår bland annat genom polismyndigheternas försorg och kan icke avslutas, förrän en teknisk undersökning av jagarna kunnat utföras. Denna undersökning i sin tur kan icke slutföras förrän alla jagarna bringats över vatten. Huru länge det kan dröja innan utredningen slutförts kan icke nu angivas.

Något slutgiltigt besked om denna olyckas orsaker kan alltså ännu icke givas. Förhör, som hållits med de överlevande och med åsyna vittnen i övrigt samt med annan personal, hava emellertid lett fram till slutsatsen, att olyckan *sannolikt* orsakats av explosion av en torped på jagaren Göteborg, som förorsakat allvarliga skador på alla tre jagarna, så att pannbrännoljan i vissa tankar strömmat ut och antänts. Av den häftiga brand, som då uppstått, eller direkt av den första explosionen, ha nya explosioner av sjunkbomber och ammunition inträffat och lett till att jagarna allvarligt skadats och sjunkit.

Hur torpeden under angiven förutsättning bringats till explosion kan icke med bestämdhet fastställas och fordrar under alla förhållanden teknisk undersökning på sätt förut angivits. Att en torped av våda skulle ha utskjutits ur sin tub, så att den med spetsen träffat något föremål ombord med explosion som följd, anses av sakkunskapen som det tills vidare sannolikaste. Ingenting under utredningen hittills tyder på att sabotage förekommit, men givetvis lämnas den möjligheten icke ur sikte vid undersökningarna. Att allt skall göras för att utröna olyckans orsaker är självklart, och det finns anledning reagera mot de försök som göras att i propagandasyfte driva en viss mening om dess orsaker, medan undersökningarna alltjämt pågå.

Vid minkatastrofen utanför Ölands ostkust gingo som nämnts 10 man förlorade. Då en hjälpvedettbåt — en motorfiskebåt — halade ankarrossen till en bärgad mina för att få hem minans ankare, sprang stroppen på ett ledarblock, genom vilket hisståget löpte. Därvid uppstod en knyck i ankarrossen och strax efteråt skedde en explosion omedelbart akter om hjälpvedettbåten. Olyckan har sannolikt berott på att en annan mina än den bärgade varit insnärjd i dennas ankarross och släpats med. Vid knycken i ankarrossen har den sistnämnda

Ang. vissa inträffade olyckshändelser. (Forts.)

minan antingen blivit överkad av trossen eller slagit mot hjälpvedettbåtens akterstav med påföljd att minan exploderat. Olyckan måste betraktas som ren olyckshändelse framkallad av omständigheter som av personalen icke kunnat förutses.

Skjutolyckan vid hemvärnsfesten i Löberöd, varvid en pansarvärnskanon avlossades på sådant sätt, att 2 dödsoffer krävdes, har varit föremål för krigsrättsförfarande. Som ammunition för kanonen hade medförts fem patroner märkta med ordet »blind». Den åtalade fänrik Assarsson har uppgivit, att han medfört granaterna i tanke, att de icke voro försedda med laddning, medan de i själva verket voro s. k. blindgranater, d. v. s. skarpa patroner med granater utan laddning. Då blindgranaternas beteckning varit ägnad att inge Assarsson den föreställningen, att de icke voro skarp ammunition, har krigsrätten frikänt Assarsson och tvenne andra åtalade från ansvar.

Beträffande flygolyckorna har helt nyligen publicerats en kommuniké, i vilken man sökt klarlägga orsakerna till flyghaverierna och deras omfattning. Kommunikén ger vid handen, att antalet haverier för närvarande är absolut taget det största som någonsin förekommit i vårt land men även att antalet haverier med dödsfall relativt sett — alltså i förhållande till flygverksamhetens omfattning — är det lägsta under de senaste fem åren. Det är tyvärr ofrånkomligt, att antalet haverier ökas i proportion till antalet flygtimmar och att olyckshändelsernas antal blir större ju flera flygplan som det sammanlagda antalet flygtimmar fördelar sig på. Tyvärr är det också så, att haverierna oftast drabba elever och unga förare, vilkas antal under de senaste åren varit större än tidigare.

En del av haverierna hava förorsakats därav, att ersättningsbränsle skadligt inverkat på vissa motordelar. Vad denna fråga beträffar, må framhållas, att det ansågs ur försörjningssynpunkt lämpligt, att så snart som möjligt taga ersättningsbränslet i bruk för att skona de befintliga förråden av högkvalitativt bränsle. Utförda försök gävo vid handen att ersättningsbränslet hade lämpliga egenskaper. Dessa försök hade synbarligen icke gjorts så omfattande, som önskvärt vore, vilket kan förklaras av det trängande läget. Sedan numera på detta område erfarenheterna givit vid handen, att ersättningsbränslet har nyssnämnda menliga verkningar, ha erforderliga åtgärder vidtagits. En del haverier ha förorsakats av felbedömningar eller misstag hos den flygande personalen. Att genom utbildning förebygga detta är icke möjligt. Det bör framhållas, att på utbildningstidens längd eller utbildningens kvalitet ingen som helst avprutning gjorts trots beredskapen och trots den forcerade verksamhet, som flygvapnets utbyggande nödvändiggjort.

Det kan icke med fog göras gällande, att olycksfrekvensen vid någon av försvarsväsendets grenar är oroväckande i förhållande till verksamhetens nuvarande omfattning. Visserligen är antalet olyckshändelser absolut taget stort. Relativt sett torde dock olycksfrekvensen icke kunna betraktas som osedvanlig. Det bör hållas i minnet, att knappast någonsin tillförne försvarsväsendet sysselsatt så stor personal som nu är fallet.

Trots allt förutseende och all varsamhet står det icke i mänsklig makt att helt undvika händelser av denna art. All militär utbildning och verksamhet äro förenade med vissa risker, som ökas i samma mån som försvarsmedlen mekaniseras och större krav ställas på individuell skicklighet vid dessas handhavande. I det allvarliga läge, i vilket landet befinner sig, ha övningar och utbildning måst bedrivas under så verklighetstroga förhållanden som möjligt, och det har härvid icke kunnat undvikas, att riskerna för de enskilda blivit större. Erfarenheten har dock ansetts visa, att riskmomenten minskas i samma mån som utbildningen förbättras.

Ang. vissa inträffade olyckshändelser. (Forts.)

De olyckshändelser, som inträffat vid försvarsväsendet, kunna uppdelas i två kategorier — dels sådana, som kunna för framtiden förebyggas, dels sådana, som bero på faktorer över vilka vi icke hava någon kontroll. De sistnämnda olyckshändelserna lämnas här därhän. Beträffande de förra ha förebyggande åtgärder vidtagits i den mån sådana genom vunna erfarenheter visat sig behövliga. Till belysning härav må följande anföras.

En särskild undersökningskommission med uppgift att närmare utreda timade olyckshändelser vid handhavande av stridsladdade handgranater har genom försvarsmyndigheternas försorg tillsatts. Kommissionen har till uppgift att utreda orsakerna till olyckorna samt att lämna eventuella förslag till förebyggande åtgärder. Undersökningarna ha givit vid handen, att olyckshändelserna så gott som undantagslöst haft sin grund i bristfällig kännedom om materielen och i eftersättande av utfärdade säkerhetsåtgärder. En sammanställning av de viktigaste säkerhetsföreskrifterna har utarbetats och utsänts till samtliga förband, varjämte med ledning av kommissionens utredning ytterligare materiel tillställts förbanden, varvid orsakerna till olyckorna praktiskt belysts.

I anledning av Löberödsolyckan hava, i syfte att hindra ytterligare misstag, ammunition intagits för ommärkning, varjämte för alla vapenslag gemensamma märkningsbestämmelser förberedas.

Liksom vid kastning av stridsladdade handgranater hava skott- och bajonettskador i regel förorsakats genom eftersättande av givna föreskrifter. Dylika olyckshändelser hava icke ansetts kunna förebyggas annat än genom ökad utbildning och därmed ökad vana vid handhavande av dessa vapen. Att vårdslöshet beivras är en given sak. Några tillägg till utfärdade säkerhetsföreskrifter hava icke ansetts erforderliga.

I anledning av explosionsolyckan vid Hårsfjärden hava marinmyndigheterna vidtagit åtgärder för att åstadkomma ytterligare säkerhet för att icke torpeder sprängas ombord. Vidare hava föreskrifter utfärdats att tills vidare endast två jagare få ligga förtöjda sida vid sida. Sedan anordningar härför träffats, avser man att övergå till ett system med förläggning av varje jagare för sig. För förbättrande av brandskyddsanordningarna vid Hårsfjärden hava vissa förberedande åtgärder vidtagits.

De undersökningar, som företogs med anledning av den förut nämnda ångpanneexplosionen, gävo vid handen, att anledningen till olyckan var felaktig konstruktion av en ångpanna. Det inträffade gav omedelbart anledning till en noggrann undersökning av alla i flottan använda ångpannor av samma typ. I en del fall ha nya pannor eller pannelar anskaffats och i övriga fall underkastas pannorna noggrann kontroll.

Dödsolyckan vid hemtagningen av det utländska, sprängladdade paravansvepet berodde på att befälet icke hade kännedom om svepets konstruktion. I den mån kännedom om dylik främmande materiel vinnes, utarbetas närmare beskrivning, vilken tillstalles fartygschefer och andra, som kunna tänkas komma i beröring med sådan materiel. Det kan i detta sammanhang förtjäna omnämnas, att flottans personal hittills desarmerat eller förstört över 660 minor och 245 sprängbojar utan att några andra olyckshändelser inträffat än den vid Ölands ostkust.

Vad slutligen flyghaverierna beträffar, så undersökas dessa, som bekant, av en särskild haverikommission. Om vid undersökningen materiellfel, fel i utbildningsföreskrifter eller dylikt konstateras, utfärdas snarast de bestämmelser, som kunna erfordras för att förebygga ett upprepande av olyckan. Vid behov samarbetar haverikommissionen med andra myndigheter, exempelvis statens provningsanstalt, kriminaltekniska anstalten och polisen.

Ang. vissa inträffade olyckshändelser. (Forts.)

Beträffande den civila verksamhetens grenar har icke en motsvarande undersökning, som den vid försvarsväsendet ansetts erforderlig. Jag begränsar mig därför till att här uppehålla mig något vid explosionsolyckan i Krylbo.

Av järnvägsstyrelsens undersökningar framgår, att varmgång icke torde ha förorsakat densamma. Polisutredningen har ännu icke kunnat helt slutföras. Enligt vad jag inhämtat ha emellertid undersökningarna hittills givit till resultat, att det är osannolikt att varmgång i lagerboxarna förorsakat eldens uppkomst, att man icke helt kan utesluta möjligheten av att eldsvådan uppkommit genom s. k. tjuvbromsning men att denna möjlighet är föga sannolik, att det icke är osannolikt att det i lasten ingående krutet genom friktion bringats till antändning, att möjligheten av sabotage icke kan uteslutas men att några bevis för sådant icke framkommit.

I anledning av olyckshändelsen har järnvägsstyrelsen vidtagit vissa åtgärder avsedda att begränsa riskerna för liknande olycksfall. De väsentligaste av dessa äro följande:

Explosiv vara av klass 2 behandlas numera som explosiv vara av klass 1, d. v. s. den framföres endast i särskilda tåg, s. k. kruttåg.

Vid gränsstation inspekteras godset och dess stuvning av svensk sakkunnig. Vagnens tekniska beskaffenhet kontrolleras. Lagren undersökas och omsmörjas.

Order ha utgått till personalen längs de linjer, där transitotågen framföres, att särskilt uppmärksamma om varmgång förekommer. Lager, som gått varma, undersökas särskilt för utrönande av orsaken.

Slutligen medföljer särskild beväpnad och med polismans befogenhet utrustad bevakningspersonal varje transitotransport av ammunition.

Härmed har jag lämnat den belysning av de av interpellanten framförda frågorna, som nu är möjlig. Några särskilda synpunkter, utöver vad av redogörelsen framgått, har jag icke att anföra. Alla beklaga vi djupt de offer, som olyckshändelserna krävt. Att förutse och förekomma olyckor står icke i mänsklig makt, men att allt som i det avseendet är möjligt också måste göras är självklart.

Herr **Sten**: Jag ber, herr talman, att till statsministern få framföra mitt hjärtliga tack för det utförliga och klarläggande interpellationssvaret, som jag också i god tid fått taga del av.

Av detsamma framgår åtskilligt som icke var känt, då interpellationen framställdes. Sedan dess ha ju de olika utredningarna fortskridit och vissa resultat därav även delgivits allmänheten. Statsministerns sammanställning ger ett starkt intryck av med vilka stora absoluta tal vi dock efter våra förhållanden röra oss på dessa områden, även om de relativa talen icke ge anledning till särskild oro.

Av svaret framgår också att skärpt vaksamhet och skärpta säkerhetsåtgärder kommit till stånd på olika områden.

Beträffande Krylboolyckan kan man endast hoppas att ett fullständigt klarläggande skall vara möjligt att åstadkomma. Därtill kan man måhända även, utan att vara efterklok, beklaga att de åtgärder som vidtagits efter olyckan icke redan före densamma ansågos nödvändiga.

Ur försvarets och det frivilliga försvarsarbetets synpunkt är det att hoppas att ett återupprepande av en sådan olycka som den i Löberöd icke skall behöva befaras.

De siffror som anföres i interpellationssvaret ge ett visst stöd åt en förhoppning att olyckornas antal inom försvarsväsendet skall bli mindre i år än i fjol. Då en del berott på okunnighet och vårdslöshet bör denna nedåtgående tendens fortsätta.

Ang. vissa inträffade olyckshändelser. (Forts.)

Statsministern har naturligtvis rätt i att det finns olyckor av tvenne slag på detta område: sådana som kunna undvikas och sådana som icke kunna undvikas. Men proportionen dem emellan kan helt visst förskjutas, om myndigheter och enskilda alltid bekämpa både en slentrian och en sorglöshet, som måhända ligga för oss, och en hets eller ett tempo, som icke ligger för oss. Även olyckor på det civila området ha i detta avseende givit oss allvarliga tankeställare.

Den längre övningstid man nu fått och får bör göra det möjligt att ägna olycksfallsriskerna och deras förebyggande inom försvarsväsendet särskild uppmärksamhet på samma sätt som arbetarskydd och brandskydd blivit speciella arbetsuppgifter för olika parters samfällda ansträngningar i det civila.

I fråga om möjligheterna av sabotage i något fall ger interpellationssvaret anledning till understrykande av statsministerns reaktion mot ansvarslösa uttalanden, men även av den nya vaksamhetskampanjen som ju är riktad mot svenska medborgares tanklösa medverkan till sådana handlingar.

Jämlikt § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Petersson, Knut*, till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet framställt följande fråga: »Anser statsrådet att nuvarande kontroll och gällande föreskrifter äro tillfyllest för att hindra, att de s. k. permittenttransporterna begagnas för andra ändamål än de avsedda?» *Ang. de s. k. permittenttransporterna.*

Ordet lämnades till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet **Sköld**, som meddelat, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Knut Peterssons berörda fråga, och nu yttrade: Herr Knut Petersson har till mig riktat följande fråga:

Anser statsrådet att nuvarande kontroll och gällande föreskrifter äro tillfyllest för att hindra, att de s. k. permittenttransporterna begagnas för andra ändamål än de avsedda.

Ehuru ärenden av ifrågavarande slag icke handläggas av mig, vill jag ändå meddela följande som svar på frågan.

Till de civila och militära tjänstemän, som handha kontrollen av permittentresorna, ha meddelats instruktioner och föreskrifter, vilka anslutit sig till gällande överenskommelser angående transporterna. Vid kontrollen har i stort sett intet förekommit, som innebär avsteg från överenskommelserna. Sedan det visat sig, att med transporter vid ett par tillfällen medföljt personer, beträffande vilka delade meningar kunnat råda, huruvida de fyllt förutsättningarna därför, men beträffande vilka från svensk sida avsikten icke varit, att de skulle få medfölja tågen, ha bestämmelserna ytterligare preciserats och skärpta instruktioner rörande kontrollen meddelats. Förstärkning av kontrollpersonalen har också vidtagits.

Den framställda frågan anser jag mig därför kunna besvara jakande.

Herr **Petersson, Knut**: Herr talman! Jag beklagar att min fråga fått en oriktig adress. Den riktades till försvarsministern i tron att kontrollen över dessa transporter omhänderhades av krigsmakten. Så mycket mer tacksam är jag givetvis för att han velat besvara frågan. Denna tacksamhet förringas ju icke i någon mån, utan blir tvärtom så mycket större, genom att försvarsministern sett sig i stånd meddela, att skärpta bestämmelser utfärdats och att en bättre kontroll i framtiden är att förvänta.

Frågan var givetvis föranledd av en bekant händelse, som på sistone varit på tal i pressen och som givit upphov till en del, man kan gott säga, misstro bland allmänheten. Jag har fattat saken så, att dessa transporter voro avsedda uteslutande för den tyska krigsmakten, men av vad som framkommit i sam-

Ang. de s. k. permittenttransporterna. (Forts.)
band med den nyss berörda händelsen tycks framgå, att även civila personer medfölja. Så har ju också uppgivits i pressen, och man har väl inte någon anledning att tvivla på det. Jag skulle vilja uttala förhoppningen att civila personer för framtiden överhuvud taget icke tillåtas medfölja ifrågavarande transporter. Om de äro avsedda för militärerna, böra de icke utsträckas till att omfatta även civila. Det minsta man kan begära är väl att vederbörande uppträda i den tyska krigsmaktens uniform. På annat sätt kan man ju inte kontrollera att det verkligen är tysk militär.

Vidare skulle jag vilja uttrycka det önskemålet, att man icke lämnar tillträde åt personer av norsk nationalitet. När det gäller sådana, måste presumptionen vara att det *icke* är fråga om en fullt frivillig trafik. Man har ingen anledning förutsätta att norska medborgare, även om de råka tillhöra den tyska krigsmakten, resa ned till Tyskland för att rekrecera sig.

Jag vill bara tillägga, herr talman, att det är bättre om vi i detta avseende tillämpa alltför stränga regler än om vi slarva med kontrollen. Det är ju ändå så, att vi i vårt förhållande till Norge inte ha så värst mycket till godo. Det vore olyckligt för Nordens framtid, om vi ytterligare belastade balansen.

*Interpellation
ang. de s. k.
arbetslägren.*

Herr **Ström, Fredrik**, erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Jag ber att få framställa följande interpellation.

Det har kommit till undertecknads kännedom, att militära myndigheter i samråd med civila myndigheter upprättat ett eller flera s. k. arbetskompanier eller arbetsläger. De inkallade stå där under militärt befäl, klädseln är uniform men beväpning saknas, varför de sålunda icke kunna vara ålagda några bevakningsuppgifter. De äro huvudsakligen sysselsatta med vägbygge och skogsarbete.

Beträffande rekryteringen till lägren har till mig meddelats, att det icke — som i vissa tidningar uppgivits — blott skulle vara kommunister, som sändes dit, utan där finnas även medlemmar av det socialdemokratiska ungdomsförbundet, syndikalister och partilösa. (Däremot icke medlemmar av nazistiska riktningar!) En del av dessa ha under sin inkallelsetid blivit överflyttade från andra förband, en del åter ha fått inkallelseorder direkt till dessa s. k. arbetskompanier. I fråga om inkallelseperioderna lär ha förekommit, att de vid arbetslägren inkallade icke hempermitterats samtidigt som deras kamrater vid det reguljära förband, som de uttagits ifrån.

Med anledning av ovan anförda hemställer undertecknad om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framställa följande frågor:

Anser statsrådet att upprättandet av dylika läger står i överensstämmelse med gällande svensk lag?

Har upprättandet av dessa läger skett i samråd med regeringen?

Därest upprättandet skett i samråd med regeringen, är då statsrådet villigt att redogöra för principerna för rekryteringen till lägren?

Därest upprättandet icke skett i samråd med regeringen, är statsrådet då villigt att medverka till att dessa missförhållanden omedelbart bliva rättade?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11.32 f. m.

In fidem
Eric Carlén.

Lördagen den 29 november f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 5 e. m.

Herr statsrådet *Ewerlöf* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 355, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 18 § 1 mom. förordningen den 15 december 1914 (nr 436) angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket;

nr 341, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 4 § förordningen den 28 juni 1941 (nr 593) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under hemvärnstjänstgöring;

nr 342, med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 13 december 1940 (nr 1000) om allmän omsättningsskatt, m. m.;

nr 343, angående anslag till försöksverksamhet för oljeutvinning;

nr 344, angående vissa anslagsäskanden för försvarsändamål å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1941/42;

nr 345, angående åtgärder till stödjande av odlingen av vissa kulturväxter;

nr 346, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 17 november 1939 (nr 810) med särskilda bestämmelser angående in-
drivning, av utskylder hos vissa skattskyldiga, m. m.; samt

nr 347, med förslag till lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft och gas, m. m.

De kungl. propositionerna föredrogos var för sig, och hänvisades därvid propositionen nr 335 till bevillningsutskottet, varemot propositionerna nr 341—347 nu bordlades.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 228, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1941/42, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 231, i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1941/42 gjorda framställningar om anslag till modernisering av Sverige-skeppen m. m.;

nr 232, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1941/42 till anskaffning av tygmateriel m. m.;

nr 233, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för utlåning av medel till den för beredande av bostäder åt centrala torpedverkstadens personal bildade bostadsrättsföreningen;

nr 234, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av vissa riktlinjer för penninglotteriväsendet;

nr 235, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade taxor å lotspenningar för lotsningen i Öresund;

nr 236, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tillläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1941/42 till bidrag till upprättande av brandkårer; och

nr 237, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående om- och tillbyggnad av posthuset i Umeå samt nybyggnad för länsstyrelsen i Östergötlands län; samt

första lagutskottets utlåtande nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 15 juni 1939 (nr 254) om skyldighet för kommun att fullgöra vissa av krig m. m. föranledda arbetsuppgifter.

Justerades ett protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 5.05 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 29 november e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7.30 e. m.

Anmälades och bordlades bevillningsutskottets betänkande nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 18 § 1 mom. förordningen den 15 december 1914 (nr 436) angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 7.31 e. m.

In fidem
Eric Carlén.